

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาการปรับตัวต่อสถานะน้ำท่วมของชุมชนในเขตอำเภอโขงเจียม

จากการสอบถามชุมชนในเขตอำเภอโขงเจียม จำนวน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองไผ่ ตำบลหนองแสงใหญ่และตำบลโขงเจียม พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 65.5 เพศหญิง 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 รายได้ในครัวเรือนต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน มีจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 18.5 รายได้ในช่วง 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 60.5 มีรายได้ในช่วง 10,001 - 20,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 17.5 และมากกว่า 30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 305 (ตารางที่ 4.1)

การศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 รองลงไปจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 4 จำนวน 1,596 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 และน้อยที่สุดเป็นกลุ่มไม่ได้เรียนมีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.8 (ตารางที่ 4.1)

ส่วนการศึกษาลักษณะบ้านของตนเอง พบว่าส่วนใหญ่ เป็นบ้านไม้ชั้นเดียว มีใต้ถุนสูงมากที่สุด จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.5 รองลงไป ลักษณะบ้านแบบสองชั้น ด้านล่างเป็นปูนข้างบนเป็นไม้ จำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 25.3 และลำดับสุดท้ายคือบ้านไม้ชั้นเดียวไม่มีใต้ถุนมีจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 ดังตารางที่ 4.1 (ตารางที่ 4.1)

และสุดท้ายพบว่ากลุ่มตัวอย่างคิดเห็นว่า สภาพบ้านของตัวมีสภาพมั่นคงพอใช้ มีโครงสร้างไม่แข็งแรงแต่พออยู่อาศัยได้ จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงไป คือ มีสภาพมั่นคงแข็งแรงดี ปลูกสร้างด้วยวัสดุถาวรจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 39.8 และมีสภาพไม่มั่นคง ปลูกสร้างด้วยวัสดุที่ไม่เหมาะสมหรือเสื่อมสภาพ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.3 (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับประชากรตัวอย่าง

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. เพศ		
ชาย	262	65.5
หญิง	138	34.5
รวม	400	100
2. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียน	7	1.8
ประถมศึกษาปีที่ 1 - 4	156	39.0
ประถมศึกษาปีที่ 5 - 6	174	43.5
มัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1 - 3	28	7.0
มัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 - 5/ปวช.	14	3.5
อนุปริญญา/ปวส.	21	5.3
รวม	400	100
3. รายได้ต่อครอบครัว(บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	74	18.5
5,000 - 10,000 บาท	242	60.5
10,001 - 20,000 บาท	70	17.5
มากกว่า 20,000 บาท	14	3.5
รวม	400	100
4. ลักษณะบ้านของตนเอง		
ไม้ชั้นเดียว ไม่มีใต้ถุน	54	13.5
ไม้ชั้นเดียว มีใต้ถุน	146	36.5
ไม้ 2 ชั้น	99	24.8
ไม้ 2 ชั้นล่างปูน บนไม้	101	25.3
รวม	400	100
5. สภาพของบ้าน		
สภาพไม่มั่นคง	21	5.3
สภาพมั่นคง พอใช้	220	55.0
สภาพมั่นคง แข็งแรง	159	39.8
รวม	400	100.0

ผลการศึกษาความเข้าใจในสาเหตุของการเกิดน้ำท่วม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนผู้ที่เคยถูกน้ำท่วมคิดเป็นร้อยละ 65 ส่วนผู้ที่ไม่เคยถูกน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 30.2 ขณะที่ผู้ที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นเวลามากกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 68.6 รองลงมาคือ พักอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นเวลา 6 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.7 และลำดับสุดท้ายคือ พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลา 3 - 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.7 ผู้ไม่ตอบคำถามนี้คิดเป็นร้อยละ 4.8

ส่วนน้ำท่วมในพื้นที่อยู่อาศัยบ่อยแค่ไหนพบว่า ไม่ท่วมพื้นที่อาศัยตนเอง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.9 รองลงมาคือ น้ำท่วมในที่อยู่อาศัย 1 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 52.9 ลำดับสุดท้ายคือ น้ำท่วมในพื้นที่อาศัยมากกว่า 2 ครั้งต่อปี คิดเป็นร้อยละ 3.3 และผู้ไม่ตอบคำถามนี้ คิดเป็นร้อยละ 4.8

ส่วนสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าน่าจะเป็นสาเหตุของการเกิดสภาวะน้ำท่วมในชุมชนของตนเองพบว่า ฝนตกหนักเกินไปสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 52.4 รองลงไปคือ เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งคิดเป็นร้อยละ 19.3 ลำดับสุดท้ายคิดว่าเขื่อนรับน้ำไม่ไหวคิดเป็นร้อยละ 1.7 และมีผู้ไม่ตอบคำถามนี้ คิดเป็นร้อยละ 4.8

ขณะที่เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมกลุ่มตัวอย่างไม่ทราบว่ามีอุปกรณ์ใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในภาวะน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 62.1 และทราบว่ามีอุปกรณ์ใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในภาวะน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 33.1 โดยมีผู้ไม่ตอบคำถาม คิดเป็นร้อยละ 4.8

และกลุ่มตัวอย่างทราบหรือไม่ว่าต้องเตรียมอาหารแห้งน้ำดื่ม ไฟฉาย วิทย์ใช้ถ่าน เรือ และของมีค่าที่พกพาได้ไว้ใกล้ตัวเสมอในช่วงฤดูฝน ส่วนใหญ่ ไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 62.1 ทราบคิดเป็นร้อยละ 33.1 และมีผู้ไม่ตอบคำถาม คิดเป็นร้อยละ 4.8 เช่นกัน

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องสาเหตุของการเกิดน้ำท่วม

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. ที่พักอาศัยของท่านเคยถูกน้ำท่วมหรือไม่		
เคย	273	65.0
ไม่เคย	127	30.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
2. ท่านพักอาศัยอยู่ในพื้นที่น้ำมา เป็นเวลานานเท่าใด		
น้อยกว่า 1 ปี	14	3.3
3 - 5 ปี	7	1.7
6 - 10 ปี	70	16.7
มากกว่า 10 ปี	288	68.6
อื่นๆ	21	5.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
3. น้ำท่วมในพื้นที่ที่ท่านอาศัย อยู่บ่อยแค่ไหน		
1 ครั้งต่อปี	138	32.9
2 ครั้งต่อปี	51	12.1
มากกว่า 2 ครั้งต่อปี	14	3.3
อื่นๆ	197	46.9
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
4. ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ในบริเวณพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่		
ฝนตกหนักเกินไป	220	52.4
การตัดไม้ทำลายป่า	45	10.7
แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน	47	11.2
เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขัง	81	19.2
เขื่อนรับน้ำไม่ไหว	7	1.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องสาเหตุของการเกิดน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
5. ท่านทราบว่ามีอุปกรณ์ใดบ้าง ที่จำเป็นต้องใช้ในภาวะน้ำ ท่วม		
ไม่ทราบ	288	68.6
ทราบ	112	26.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
6. ท่านทราบหรือไม่ว่าต้อง เตรียมอาหารแห้งน้ำดื่ม ไฟ ฉาย วิทย์ใช้ถ่าน เรือ และ ของมีค่าที่พกพาได้ไว้ใกล้ตัว เสมอในช่วงฤดูฝน		
ทราบ	139	33.1
ไม่ทราบ	261	62.1
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ผลการศึกษาความเข้าใจในการเตือนภัยน้ำท่วม

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.3 โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างบ้านเรือนไม่ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมคิดเป็นร้อยละ 89.5

กลุ่มตัวอย่างได้รับการแจ้งเตือนก่อนเกิดสถานการณ์น้ำท่วมจากทางภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 88.3 มีการแจ้งเตือนจากผู้นำหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 94.8 และทราบข่าวจากการเตือนภัยจากโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 80.0 ไม่มีการติดตั้งระบบ พยากรณ์ และระบบเตือนภัย คิดเป็นร้อยละ 98.3 ไม่มีอาสาสมัครเฝ้าระวังระดับน้ำ คิดเป็นร้อยละ 94.8 และไม่ทราบว่ามีการวัดระดับน้ำในแม่น้ำ คิดเป็นร้อยละ 80.8

ส่วนกลุ่มตัวอย่างพบว่า ควรมีการติดตั้งระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัย คิดเป็นร้อยละ 79.0 ระบบเตือนภัยไม่เคยแจ้งเหตุการณ์น้ำท่วมผิดพลาด คิดเป็นร้อยละ 94.8 และไม่ได้ยินเสียงเตือนภัยของระบบเตือนภัย คิดเป็นร้อยละ 89.8

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในการเตือนภัยน้ำท่วม

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. ท่านทราบข่าวสารการเตือนภัยมาจากแหล่งใด		
หนังสือพิมพ์	19	4.8
โทรทัศน์	320	80.0
วิทยุ	47	11.8
เจ้าหน้าที่	7	1.8
การบอกต่อ	7	1.8
รวม	400	100.0
2. ในหมู่บ้านมีการติดตั้งระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัยน้ำท่วมหรือไม่		
มี	7	1.8
ไม่มี	393	98.3
รวม	400	100.0
3. น้ำท่านคิดว่าในหมู่บ้านควรมีการติดตั้งระบบพยากรณ์และระบบเตือนภัยน้ำท่วมหรือไม่		
ควร	386	96.5
ไม่ควร	14	3.5
รวม	400	100.0
4. ท่านคิดว่าระบบเตือนภัยน้ำท่วมในหมู่บ้านของท่าน มีประสิทธิภาพในการทำงานหรือไม่		
มี	84	21.0
ไม่มี	316	79.0
รวม	400	100.0
5. ท่านได้ยินเสียงเตือนภัยน้ำท่วมจากระบบเตือนภัยหรือไม่		
ได้ยิน	42	10.5
ไม่ได้ยิน	358	89.5
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในการเตือนภัยน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
6. ท่านเคยประสบกับเหตุการณ์ นี้หรือไม่ มีการเตือนภัยน้ำท่วม แต่กลับไม่เกิดเหตุการณ์จริง		
เคย	21	5.3
ไม่เคย	379	94.8
รวม	400	100.0
7. ท่านเคยชะล่าใจหรือไม่ เมื่อ เกิดการเตือนภัยน้ำท่วมครั้ง ถัดไป เพราะเครื่องมือน้ำ น่าเชื่อถือ		
เคย	14	3.5
ไม่เคย	386	96.5
รวม	400	100.0
8. ในหมู่บ้านของท่านมีอาสา สมัครเฝ้าระวังสถานการณ์ ระดับน้ำ หรือไม่		
มี	21	5.3
ไม่มี	379	94.8
รวม	400	100.0
9. ท่านทราบหรือไม่ว่ามีหลักวัด ระดับน้ำเพื่อดูระดับน้ำในแม่น้ำ		
ทราบ	77	19.3
ไม่ทราบ	323	80.8
รวม	400	100.0

ผลการศึกษาความเข้าใจในความเสียหายจากน้ำท่วม

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.4 โดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างพบว่า บ้านเรือนของกลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 89.8 ส่วนพื้นที่เกษตรกรรมของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบคิดเป็นร้อยละ 61.5 ไม่ได้รับอันตรายจากสัตว์พิษ คิดเป็นร้อยละ 89.5 เครื่องมือเกษตรไม่ได้รับความเสียหายคิดเป็นร้อยละ 82.3 ไม่มีการเจ็บป่วยระหว่างน้ำท่วมคิดเป็นร้อยละ 56.0 สัตว์เลี้ยงไม่ได้รับความเสียหายคิดเป็นร้อยละ 66.8 น้ำท่วมขังมีกลิ่นเหม็น คิดเป็นร้อยละ 94.8

เครื่องอุปโภคบริโภคไม่ได้รับความเสียหาย คิดเป็นร้อยละ 63.2 และเจ็บป่วยด้วยโรคไข้หวัด คิดเป็นร้อยละ 31.8 โดยรวมหน่วยรัฐมีการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 89.5

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในความเสียหายจากน้ำท่วม

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. บ้านเรือนของท่านได้รับความเสียหายหรือไม่		
ได้รับ	42	10.5
ไม่ได้รับ	358	89.5
รวม	400	100.0
2. พื้นที่ทางการเกษตรของท่านได้รับความเสียหายหรือไม่		
ได้รับ	154	38.5
ไม่ได้รับ	246	61.5
รวม	400	100.0
3. เครื่องมือทางการเกษตรของท่านได้รับความเสียหายหรือไม่		
ได้รับ	70	17.5
ไม่ได้รับ	330	82.5
รวม	400	100.0
4. เครื่องอุปโภคบริโภคของท่านได้รับความเสียหายหรือไม่		
ได้รับ	147	36.8
ไม่ได้รับ	253	63.2
รวม	400	100.0
5. สัตว์เลี้ยงของท่านได้รับความเสียหายหรือไม่		
ได้รับ	133	33.3
ไม่ได้รับ	267	66.8
รวม	400	100.0
6. น้ำท่วมขังอยู่นาน ส่งกลิ่นเหม็น ไข้หรือไม่		
ใช่	379	94.8
ไม่ใช่	21	5.3
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจในความเสี่ยงจากน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
7. ท่านมีการเจ็บป่วยระหว่างที่ เกิดสถานการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ มี	176	44.0
ไม่มี	224	56.0
รวม	400	100.0
8. ถ้าท่านมีการเจ็บป่วย ท่าน เจ็บป่วยด้วยโรคใด		
ไข้มาลาเรีย	14	3.5
ไข้หวัด	58	14.0
ท้องร่วง	7	1.8
ตาแดง	14	3.5
โรคเครียด	49	12.3
โรคขาดสารอาหาร	7	1.8
น้ำกัดเท้า โรคผิวหนัง	21	5.3
อื่นๆ	8	2.0
ค่า Missing	224	56.0
รวม	400	100.0
9. ท่านได้รับอันตรายจากสัตว์มี พิษหรือไม่		
ได้รับ	42	10.5
ไม่ได้รับ	358	89.5
รวม	400	100.0
10. ทางหน่วยงานของรัฐ ได้มี การเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับ การป้องกันตัวเองจากโรคที่เกิด จากน้ำท่วมหรือไม่		
มี	358	89.5
ไม่มี	42	10.5
รวม	400	100.0

ผลการศึกษาการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะแวดล้อม

จากการวิเคราะห์ในตาราง 4.5 พบว่า ลักษณะของน้ำท่วมในพื้นที่อาศัยมากที่สุดคือน้ำท่วม นอกและในตัวบ้านคิดเป็นร้อยละ 80.7 และน้ำท่วมนอกตัวบ้านคิดเป็นร้อยละ 14.5 ขณะที่ระดับน้ำท่วมภายนอกตัวบ้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 31 - 60 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.5 รองลงมาคือระดับ 91 - 120 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 23.1 ส่วนระดับ 121 - 150 เซนติเมตร มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 1.7 ส่วนช่วงระยะเวลาที่มีการท่วมขังของน้ำนอกบ้านพบว่า ส่วนใหญ่จะท่วมอยู่เป็นระยะเวลา 1 - 7 วันคิดเป็นร้อยละ 35.0 รองลงมาคือช่วงระยะเวลา 8 - 14 วันคิดเป็นร้อยละ 26.9 และลำดับสุดท้ายระยะเวลาในการท่วมเป็นเวลา 31 - 60 วัน คิดเป็นร้อยละ 1.7 ส่วนการวิเคราะห์ที่ระดับน้ำท่วมภายในตัวบ้าน พบว่าส่วนใหญ่ระดับน้ำท่วมภายในตัวบ้านจะมีระดับเท่ากับ 31 - 60 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 34 รองลงมาคือระดับน้ำท่วมภายในตัวบ้านเท่ากับ 91 - 120 เซนติเมตร และลำดับสุดท้ายน้ำท่วมมีระดับสูงกว่า 150 เซนติเมตร คิดเป็นร้อยละ 5 ขณะที่ระยะเวลาในการท่วมภายในตัวบ้านส่วนใหญ่ จะมีระยะเวลาในการท่วม 8 - 14 วัน คิดเป็นร้อยละ 28.6 รองลงมาเป็นระยะเวลาในการท่วม 1 - 7 วัน คิดเป็นร้อยละ 26.9 และลำดับสุดท้ายคือ น้อยกว่า 1 วัน คิดเป็นร้อยละ 1.7

ส่วนคำถามที่เกี่ยวกับการสร้างบ้าน พบว่าโดยส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบว่าการสร้างบ้านแบบใดในการรองรับสภาวะน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 73.6 และทราบว่าการสร้างบ้านแบบใดในการรองรับสภาวะน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 21.7 ขณะที่มีการท่วมในพื้นที่อาศัยซ้ำซากทุกปี คิดเป็นร้อยละ 66.9 และ มีการน้ำท่วมในพื้นที่อาศัยซ้ำซากทุกปี คิดเป็นร้อยละ 28.3

ขณะที่เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมซ้ำซากแต่ไม่รู้จะทำอย่างไรคิดเป็นร้อยละ 88.6 และไม่มีความรู้สึกเบื้องต้นน้ำท่วมซ้ำซากคิดเป็นร้อยละ 6.7 ส่วนการส่วนการปรับตัวเข้ากับภัยธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่คิดว่าควรปรับตัว คิดเป็นร้อยละ 90.2 และไม่ควรปรับตัว คิดเป็นร้อยละ 50.0 มีการปรับตัวเองให้ได้อยู่ได้ในช่วงเวลาที่เกิดน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 91.9 และไม่มีการปรับตัว คิดเป็นร้อยละ 33

ส่วนการทราบว่าสร้างบ้านห่างแม่น้ำไม่เกิน 500 เมตร มีโอกาสถูกน้ำท่วมได้ พบว่าไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 59.0 และทราบคิดเป็นร้อยละ 36.2 ส่วนการทราบว่า การสร้างบ้านให้พื้นบ้านสูง พื้นระดับน้ำที่เคยท่วมจะทำให้ปลอดภัย พบว่าไม่ทราบคิดเป็นร้อยละ 55.5 และทราบคิดเป็นร้อยละ 39.8 การยกพื้นบ้านให้สูงพื้นน้ำดีแต่ยังไม่ได้ติดบ้าน พบว่า ไม่ได้ติดบ้านคิดเป็นร้อยละ 35.0 และมีการติดบ้าน คิดเป็นร้อยละ 60.2 และไม่ยากให้ อบต. หรือรัฐบาลช่วยติดบ้านคิดเป็นร้อยละ 56.9 รวมไปถึงอยากให้ อบต. และรัฐบาลช่วยแก้ไขน้ำท่วมวิธีการอื่นมากกว่าวิธีการติดบ้าน คิดเป็นร้อยละ 60.2 ขณะที่การสร้างเขื่อนช่วยแก้ปัญหาได้ดีกว่าการติดบ้านคิดเป็นร้อยละ 68.6 เมื่อเคยถูกน้ำท่วมแล้ว อยากย้ายไปอยู่บ้านที่อื่นพบว่าไม่อยากจะย้ายคิดเป็นร้อยละ 61.9 เพราะไม่มีการย้ายบ้านจากที่เคยถูกน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 95.2

ส่วนความคิดที่จะหนีน้ำท่วมโดยย้ายไปปลูกบ้านบนพื้นที่อื่นที่สูงขึ้น พบว่าไม่จำเป็นจะต้องย้ายคิดเป็นร้อยละ 73.6 ขณะที่ระหว่างการย้ายไปปลูกบ้านบนพื้นที่อื่นที่สูงกับการติดบ้านพบว่า การติดบ้านจะมีความเหมาะสมที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84.0 ไม่อยากย้ายบ้านแต่จะย้าย คิดเป็นร้อยละ 49.0 รวมถึงหากมีการย้ายบ้านเรื่องเงินไม่ค่อยมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 49.0 ส่วนในเรื่องสร้างบ้านมีความสำคัญกับการรับมือน้ำท่วมพบว่า ไม่ทราบ คิดเป็นร้อยละ 60.2

ส่วนสาเหตุของลำน้ำตื้นเขินเป็นสาเหตุของการเกิดน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 78.1 ไม่มีการเตรียมเครื่องสูบน้ำและกระสอบทรายไว้ในการรับมือน้ำท่วม คิดเป็นร้อยละ 88.8 และเห็นด้วยว่าวิธีที่ดีที่สุดที่จะอยู่กับธรรมชาติคือ การเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ คิดเป็นร้อยละ 91.9 ส่วนบ้านที่ได้ถูกสูงมีความปลอดภัยต่อน้ำท่วมมากกว่าบ้านที่ติดดิน คิดเป็นร้อยละ 81.9 และคิดว่าติดดิน

ช่วยป้องกันน้ำท่วมได้ คิดเป็นร้อยละ 71.9 รวมถึงการใช้ที่ดินที่ถูกต้องช่วยบรรเทา น้ำท่วมได้ คิดเป็นร้อยละ 83.6 ส่วน อบต. หรือหน่วยงานของรัฐ ได้ประชาสัมพันธ์จะช่วยป้องกันน้ำท่วมซ้ำซากได้ คิดเป็นร้อยละ 85.2 ที่อยู่เวลาน้ำท่วมมีความแออัดมาก คิดเป็นร้อยละ 80.2 จุดรวมคนไม่มีความปลอดภัย คิดเป็นร้อยละ 78.8 ที่อยู่ชั่วคราวไม่นานอยู่ คิดเป็นร้อยละ 98.2 และที่อยู่ชั่วคราวไม่มีความสะดวก คิดเป็นร้อยละ 90.2

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1. ลักษณะของน้ำท่วมในพื้นที่		
อาศัยของท่าน		
น้ำท่วมนอกตัวบ้าน	61	14.5
น้ำท่วมนอกและในตัวบ้าน	339	80.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
2. ระดับน้ำท่วมภายนอกตัวบ้าน		
บ้าน	35	8.3
1 - 30 เซนติเมตร	170	40.5
31 - 60 เซนติเมตร	49	11.7
61 - 90 เซนติเมตร	97	23.1
91 - 120 เซนติเมตร	7	1.7
121 - 150 เซนติเมตร	42	10.0
มากกว่า 150 เซนติเมตร	20	4.8
ค่า Missing	400	100.0
รวม		
3. ระยะเวลาที่น้ำท่วมภายนอกตัวบ้าน		
1 - 7 วัน	147	35.0
8 - 14 วัน	113	26.9
15 - 30 วัน	49	11.7
31 - 60 วัน	7	1.7
มากกว่า 60 วัน	84	20.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
4. ระดับน้ำท่วมภายในตัวบ้าน		
1 - 30 เซนติเมตร	42	10.0
31 - 60 เซนติเมตร	143	34.0
61 - 90 เซนติเมตร	42	10.0
91 - 120 เซนติเมตร	97	23.1
มากกว่า 150 เซนติเมตร	21	5.0
ค่า Missing	75	17.9
รวม	400	100.0
5. ระยะเวลาที่น้ำท่วมภายในตัวบ้าน		
น้อยกว่า 1 วัน	7	1.7
1 - 7 วัน	113	26.9
8 - 14 วัน	120	28.6
15 - 30 วัน	28	6.7
มากกว่า 60 วัน	84	20.0
ค่า Missing	68	16.2
รวม	400	100.0
6. ท่านทราบหรือไม่ว่าควรสร้างบ้านแบบใด		
ไม่ทราบ	309	73.6
ทราบ	91	21.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
7. น้ำท่วมในพื้นที่อาศัยของท่านซ้ำซากทุกปี ใช่หรือไม่		
ใช่	119	28.3
ไม่ใช่	281	66.9
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
8. ท่านเปื่อน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี แต่ไม่รู้จะทำอย่างไรดี ใช่หรือไม่		
ใช่	372	88.6
ไม่ใช่	28	6.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
9. ท่านทราบหรือไม่ว่า ภัย ธรรมชาติป้องกันไม่ได้ แต่ เราปรับตัวเข้ากับมันได้		
ใช่	379	90.2
ไม่ใช่	21	5.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
10. ท่านเคยปรับตัวเองให้อยู่ได้ใน ช่วงเวลาที่เกิดน้ำท่วมมาแล้ว		
ใช่	386	91.9
ไม่ใช่	14	3.3
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
11. ท่านทราบหรือไม่ว่าการสร้าง บ้านห่างแม่น้ำไม่เกิน 500 เมตร มีโอกาสสูบน้ำท่วมได้		
ทราบ	152	36.2
ไม่ทราบ	248	59.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
12. ท่านทราบหรือไม่ว่าการสร้าง บ้านให้พื้นบ้านสูงพ้นระดับน้ำ ที่เคยท่วม จะทำให้ปลอดภัย		
ทราบ	167	39.8
ไม่ทราบ	233	55.5
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
13. ท่านทราบว่าการยก พื้นบ้านให้สูงพ้นน้ำดี แต่ยังไม่ ได้ติดบ้าน ไซหรือไม้ ไซ		
ใช่	147	35.0
ไม่ใช่	253	60.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
14. อยากให้ อบต. หรือรัฐบาล ช่วยติดบ้านฟรี ไซหรือไม่		
ใช่	161	38.3
ไม่ใช่	239	56.9
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
15. อยากให้ อบต. หรือรัฐบาล ช่วยติดบ้านมากกว่าแก้ไข น้ำท่วมวิธีอื่นไซหรือไม่		
ใช่	147	35.0
ไม่ใช่	253	60.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
16. ระหว่างติดบ้านกับสร้าง เขื่อน สิ่งไหนใช้แก้ปัญหา น้ำท่วมได้มากกว่ากัน		
ติดบ้าน	112	26.7
เขื่อน	288	68.6
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
17. ถ้าบ้านท่านเคยถูกน้ำท่วม แล้ว ท่านอยากย้ายไปปลูก บ้านที่อื่นที่พื้นน้ำท่วม		
อยาก	140	33.3
ไม่อยาก	260	61.9
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
18. ถ้าบ้านท่านเคยถูกน้ำท่วม แล้ว ท่านย้ายไปปลูกบ้านที่ อื่นที่พื้นน้ำท่วมแล้ว ไซ้ใหม่ ไม่ได้ย้าย		
ไม่ได้ย้าย	400	95.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
19. จำเป็นหรือไม่ ที่จะหนีน้ำ ท่วมโดยย้ายไปปลูกบ้านบน พื้นที่อื่นที่สูงขึ้น		
จำเป็น	91	21.7
ไม่จำเป็น	309	73.6
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
20. อยากย้ายไปปลูกบ้านที่อื่น ที่พื้นน้ำท่วม แต่ไม่รู้จะย้าย ไปที่ไหน อยู่ที่นี่นานแล้ว		
ใช่	194	46.2
ไม่ใช่	206	49.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
21. อยากย้ายไปปลูกบ้านที่อื่น ที่พื้นน้ำท่วม แต่ไม่มีเงิน สร้างบ้านใหม่ ใช่หรือไม่		
ใช่	194	46.2
ไม่ใช่	206	49
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
22. ท่านทราบหรือไม่ว่า โครงสร้างบ้านเรือน มี ความสำคัญในการรับมือกับ น้ำท่วมได้		
ทราบ	147	35.0
ไม่ทราบ	253	60.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
23. ท่านคิดว่า ลำน้ำที่ต้นเงินมีผล ต่อสาเหตุของน้ำท่วมหรือไม่		
มี	328	78.1
ไม่มี	72	17.1
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
24. ในหมู่บ้านท่านได้มีการ ติดตั้งเครื่องสูบน้ำ หรือจัด เตรียมกระสอบทรายไว้หรือไม่		
มี	27	6.4
ไม่มี	373	88.8
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
25. เห็นด้วยหรือไม่ว่าวิธีที่ดีที่สุดที่ จะอยู่กับธรรมชาติคือการเรียนรู้ และปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ ได้		
เห็นด้วย	386	91.9
ไม่เห็นด้วย	14	3.3
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
26. บ้านที่มีได้ทุนสูงมีความ ปลอดภัยจากน้ำท่วมมากกว่า บ้านที่ติดดิน ไร่หรือไม่		
ใช่	344	81.9
ไม่ใช่	56	13.3
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
27. ท่านคิดว่าคนดินธรรมชาติจะ ช่วยป้องกันน้ำท่วมได้หรือไม่		
ได้	302	71.9
ไม่ได้	98	23.3
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาวะน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
28. ท่านคิดว่าหากมีการควบคุมการวางผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถูกต้องแล้ว จะช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วมได้หรือไม่		
ได้	351	83.6
ไม่ได้	49	11.7
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
29. อบต. หรือหน่วยงานของรัฐ ได้ประชาสัมพันธ์ให้รู้ว่า เราจะป้องกันน้ำท่วมซ้ำซากในพื้นที่นี้ได้อย่างไร		
ใช่	358	85.2
ไม่ใช่	42	10.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
30. ที่อยู่ชั่วคราวเมื่อประสบเหตุการณ์น้ำท่วม เช่น วัดริมถนน มีความแออัดหรือไม่		
แออัด	337	80.2
ไม่แออัด	63	15.0
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
31. ท่านคิดว่าจุดรวมคนมีความปลอดภัยหรือไม่		
มี	69	16.4
ไม่มี	331	78.8
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับตัวของชุมชนต่อสภาน้ำท่วม (ต่อ)

ปัจจัยที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
32. ท่านรู้สึกว่ายี่วที่อยู่วัครวมี ความน่าอยู่หรือไม่		
ไม่น่าอยู่	400	95.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0
33. ท่านรู้สึกว่ายี่วที่อยู่วัครวมี ความสะดวกหรือไม่		
มี	21	5.0
ไม่มี	379	90.2
ค่า Missing	20	4.8
รวม	400	100.0

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน (SWOT Analysis)

การวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน เป็นเทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพของชุมชนในพื้นที่อำเภอโขงเจียมว่า มีศักยภาพและข้อจำกัดในการปรับตัวต่อสภาวะน้ำท่วมอย่างไรบ้าง โดยอาศัยข้อมูลจากการระดมความคิดเห็นได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น ประชาชน มาวิเคราะห์โดยอาศัยเทคนิค SWOT Analysis ซึ่งผลการวิเคราะห์ศักยภาพและข้อจำกัดของการปรับตัวต่อสภาวะน้ำท่วม เป็นดังนี้

1. จุดแข็ง (Strengths)

- 1.1 ชุมชนมีความร่วมมือในการช่วยเหลือกันเวลาเกิดน้ำท่วม
- 1.2 มีการสร้างบ้านเรือนแบบยกสูงทำให้บรรเทาความรุนแรงของการเกิดน้ำท่วม
- 1.3. วิธีชีวิตที่ดำเนินเกี่ยวข้องกับน้ำ จึงทำให้ไม่มีปัญหาในการปรับตัว
- 1.4 มีแหล่งระบายน้ำที่ดี คือแม่น้ำโขง
- 1.5 ชุมชนมีเครือข่ายและความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง

2. จุดอ่อน (Weaknesses)

- 2.1 มีพื้นที่ลาดลุ่มต่ำ ทำให้เกิดการท่วมครั้งได้ง่าย
- 2.2 พื้นที่การเกษตรอยู่ใกล้กับแหล่งน้ำท่วมถึง จึงทำให้ได้รับความเสียหายจากผลผลิตทางการเกษตรได้ง่าย
- 2.3 ขาดข้อมูลในการเตือนภัยน้ำท่วมอย่างทั่วถึง และทันการณ์
- 2.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ถึงวิธีการรับมือน้ำท่วมจากชุมชน

3. โอกาส (Opportunities)

- 3.1 มีการระบายน้ำในเขื่อนปากมูล ช่วยในการบริหารจัดการ
- 3.2 มีการเสริมตลิ่ง และตลิ่งมีความสูงถึง 16 เมตร ซึ่งเพียงพอต่อระดับน้ำปกติ
- 3.3 หน่วยงานท้องถิ่นให้ความสำคัญมากขึ้นในการเตรียมรับมือน้ำท่วม

4. ข้อจำกัด (Limits)

- 4.1 มีจำนวนบุคลากรในการดูแลน้อย
- 4.2 ชุมชนขาดความรู้ในการอพยพและเคลื่อนย้ายเวลาน้ำท่วม
- 4.3 อาจมีน้ำโขงมาเต็ม ทำให้น้ำมูลเอ่อล้นเข้าท่วม และไม่สามารถระบายน้ำออกได้ง่าย

ภาพที่ 4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

ภาพที่ 4.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักในการดำเนินการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

รูปแบบวิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนในอำเภอโขงเจียม

รูปแบบการดำเนินชีวิตของชุมชนในอำเภอโขงเจียม วิเคราะห์จากการประเมินชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal: PRA) และการจัดทำปฏิทินกิจกรรมพื้นบ้านโดยชุมชน (Communities Seasonal calendar) แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนในพื้นที่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต รายได้ รายจ่าย เชื่อมโยงถึงคุณภาพชีวิตของชุมชน ผลการศึกษาจากปฏิทินกิจกรรมพื้นบ้านโดยชุมชน สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่เลือกนำมาศึกษากับวิถีชีวิตของชาวชุมชนในอำเภอโขงเจียมในแต่ละช่วงเวลาของปี ได้ดังนี้

1. ด้านสภาพอากาศ

ข้อค้นพบจากการทำปฏิทินกิจกรรมพื้นบ้าน ของชาวชุมชนโขงเจียมพบว่า ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม เป็นช่วงของฤดูร้อน แต่จะร้อนที่สุดตามความคิดเห็นของชุมชนบริเวณอำเภอโขงเจียม คือ เดือนมีนาคมและเมษายน หลังจากนั้นจะเข้าสู่มรสุม โดยเริ่มจากเดือนมิถุนายน และทวีความรุนแรงสูงสุดในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม และเมื่อถึงช่วงปลายของมรสุม ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม อากาศจะเริ่มหนาว ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชุมชนอำเภอโขงเจียมในแต่ละเดือน

สภาพภูมิอากาศในพื้นที่ชุมชนอำเภอโขงเจียมในแต่ละเดือน												
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
		ร้อนสูงสุด				มรสุมรุนแรง						
		ร้อน				มรสุม						
หนาว												หนาว

2. สัตว์ที่จับได้จากแม่น้ำมูล

ชาวชุมชนในเขตอำเภอโขงเจียมสามารถจับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี สลับสับเปลี่ยนชนิดไปตามช่วงเวลาในแต่ละเดือนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ปริมาณที่จับได้จะสามารถทดแทนในด้านของจำนวนผลผลิตได้หรือไม่นั้น ต้องมีการประเมินร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เช่น ราคาผลผลิต ปริมาณที่จับได้ มูลค่าการลงทุน เป็นต้น

ผลผลิตจากการประมงที่ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมสามารถจับได้ และได้นำเสนอไว้ในปฏิทินกิจกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ 1. ปลาตูก 2. ปลาหมู 3. ปลาเค็ง 4. ปลาทองลาย (ปลากราย) 5. ปลาขบ (ปลาคางเป็อน) 6. ปลาเนื้ออ่อน 7. ปลาสลิต 8. ปลาชลุ่ยลาม (ปลาซ่า) 9. ปลายอน 10. ปลาทองแร่ 11. ปลาดอกบัว 12. ปลาแมว 13. ปลาบักผาง 14. ปลาหอย 15. ปลาต 16. ปลาตุกมูน 17. ปลาเชื่อม 18. ปลาหลด (ปลากระทิง) 19. ปลาป่าน (ปลาลิ้นหมาน้ำจืด) 20. ปลาปากแหล่ 21. ปลาสะกาง 22. ปลาอิไท 23. ปลาผอ 24. ปลาปาก (ปลาตะเพียน) 25. ปลาจอก 26. ปลา

คอ (ปลาช่อน) 27. ปลาบู่ 28. ปลาปิ้ง (ปลาเทโพ) 29. ปลาหาง 30. ปลาสุด 31. ปลากระแยง (ปลาแขยงธง) 32. ปลาก่า 33. ปลาสลิด 34. ปลาเข็ง (ปลาหมอ) 35. ปลาตาหม่อ 36. ปลาช่อน 37. ปลาเสียมม 38. ปลาเปียน 39. ปลาสะงั่ว 40. ปลาแซ่ 41. ปลาอีเก้า 42. ปลาอีตุ้ 43. ปลาเอิน 44. ปลาเริม 45. ปลาคุณ 46. ปลาโจก 47. ปลาค้าว 48. ปลาสวาย 49. ปลานาง 50. ปลาน้ำเงิน 51. ปลาอีแก๊ะ (ปลาตะเพียนทอง) 52. ปลาสร้อย 53. ปลากระทิง 54. ปลาข้างลาย 55. ปลาซ่า 56. ปลาเอียน(ปลาไหล) 57. ปลาจอก 58. ปลาหม่อง 59. ปลานกเขา 60. ปลาชะโด

จากการทำปฏิทินกิจกรรมพื้นบ้านโดยชุมชน (Communities Seasonal calendar) สามารถแสดงชนิดของสัตว์น้ำที่ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมสามารถจับได้ จากการทำประมง ในแต่ละช่วงเวลา ของปี ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ช่วงเวลาจับสัตว์น้ำแต่ละชนิดในรอบปีของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม

ช่วงเวลาจับสัตว์น้ำได้ในรอบปีของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม											
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปลาทั้ง 60 รายการ											
การตกปลา											
จำนวนวันที่สามารถทำประมงได้เฉลี่ยต่อเดือน											
ทั้งเดือน	ทั้งเดือน	ทั้งเดือน	ทั้งเดือน	ทั้งเดือน	ทั้งเดือน	15	10	5	20	ทั้งเดือน	ทั้งเดือน

4. รายได้จากการจับสัตว์น้ำ

รายได้จากการจับสัตว์น้ำของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม จากปฏิทินกิจกรรมฯ พบว่า ช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนมิถุนายน และช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม จะมีรายได้จากการจับปลา โดยเดือนมกราคมมีรายได้สูงสุด และมีแนวโน้มลดลงจนถึงเดือนเมษายน ส่วนปลาจะจับได้เยอะอีกครั้งในช่วงต้นเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม ซึ่งรายได้จะมีแนวโน้มที่สูงขึ้นและสูงสุดในเดือนธันวาคม ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แนวโน้มรายได้จากการจับสัตว์น้ำในแต่ละเดือนของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม

แนวโน้มรายได้ที่ได้จากการจับสัตว์น้ำในแต่ละเดือน											
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ปลา						ปลา					ปลา

5. อุปสรรคในการทำประมง

อุปสรรคในการทำประมงของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม พบว่า มีมรสุมรุนแรงในเดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนตุลาคม โดยมีมรสุมและพายุฝนหนัก การเปิดปิดเขื่อนปากมูล น้ำมันแพง ราคาผลผลิตตกต่ำ และสภาพน้ำเสีย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำประมงตลอดทั้งปี ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 อุปสรรคในการทำประมงของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม

อุปสรรคในการทำประมงของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมในแต่ละเดือน												
ม.ค.		ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
			มรสุมรุนแรง									
ปัญหาการเปิดปิดเขื่อนปากมูล												
น้ำมันแพง, ราคาผลผลิตตกต่ำ, สภาพน้ำเสีย												

ภาพที่ 4.3 การออกเรือหาปลาในแม่น้ำมูลและโขงของชุมชนในเขตอำเภอโขงเจียม

6. รายได้อื่นๆ

รายได้อื่น ๆ ของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม มีรายได้จากการรับจ้างทั่วไป ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนตุลาคม ซึ่งมีลมมรสุม จึงต้องการอาชีพเสริม ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 การหารายได้จากทางอื่นในแต่ละช่วงของปี

การหารายได้จากทางอื่นของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม											
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
								รับจ้าง			

7. รายจ่าย

ข้อมูลในด้านรายจ่ายของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม ชาวชุมชนไม่สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ในแบบรายเดือน เนื่องจากมีรายจ่ายอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าของแต่ละครัวเรือน แต่สามารถสรุปรายจ่ายที่สำคัญได้ดังนี้

7.1 ค่าน้ำมัน	วันละ	700 - 1,000	บาท
7.2 ค่าซ่อมอวน	ครั้งละ	5,000 - 10,000	บาท
7.3 ค่าซื้ออวนใหม่	ครั้งละ	10,000 - 40,000	บาท

7.4 ค่าซ่อมเรือ 1 - 2 ครั้ง ต่อ ปีครั้งละ 30,000 บาท

7.5 ค่าจ้างลูกเรือ มี 2 รูปแบบ

1) แบบ 50 : 50 คือ หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว เงินที่เหลือแบ่งให้เจ้าของเรือ ร้อยละ 50 และ อีกร้อยละ 50 ให้ลูกเรือแบ่งกันเอง ไม่ว่าจะมียูเรอกี่คนก็ตาม

2) แบบ 3 ส่วน ใน 7 ส่วน คือ หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว เงินที่เหลือแบ่งให้ เจ้าของเรือ 3 ส่วนและ อีก 4 ส่วน แบ่งให้ลูกเรือ 4 คน คนละ 1 ส่วน

8. ความสุข

จากการทำปฏิทินกิจกรรมของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม ทางคณะผู้วิจัยต้องการ ทราบถึงความรู้สึกด้านคุณภาพชีวิตและความรู้สึกของการอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนอำเภอโขงเจียม ผล ปรากฏว่า ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมส่วนใหญ่มีความสุขมากในช่วงสิ้นปีและต้นปี เนื่องจากเป็นช่วง ของเทศกาล แต่จะมีความสุขลดลงเมื่อเข้าสู่เดือนมกราคม เนื่องจากรายได้ลดลง ทำให้การดำรงชีวิตมี ความยากลำบากขึ้น ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 เส้นระดับความสุขของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมในแต่ละเดือน

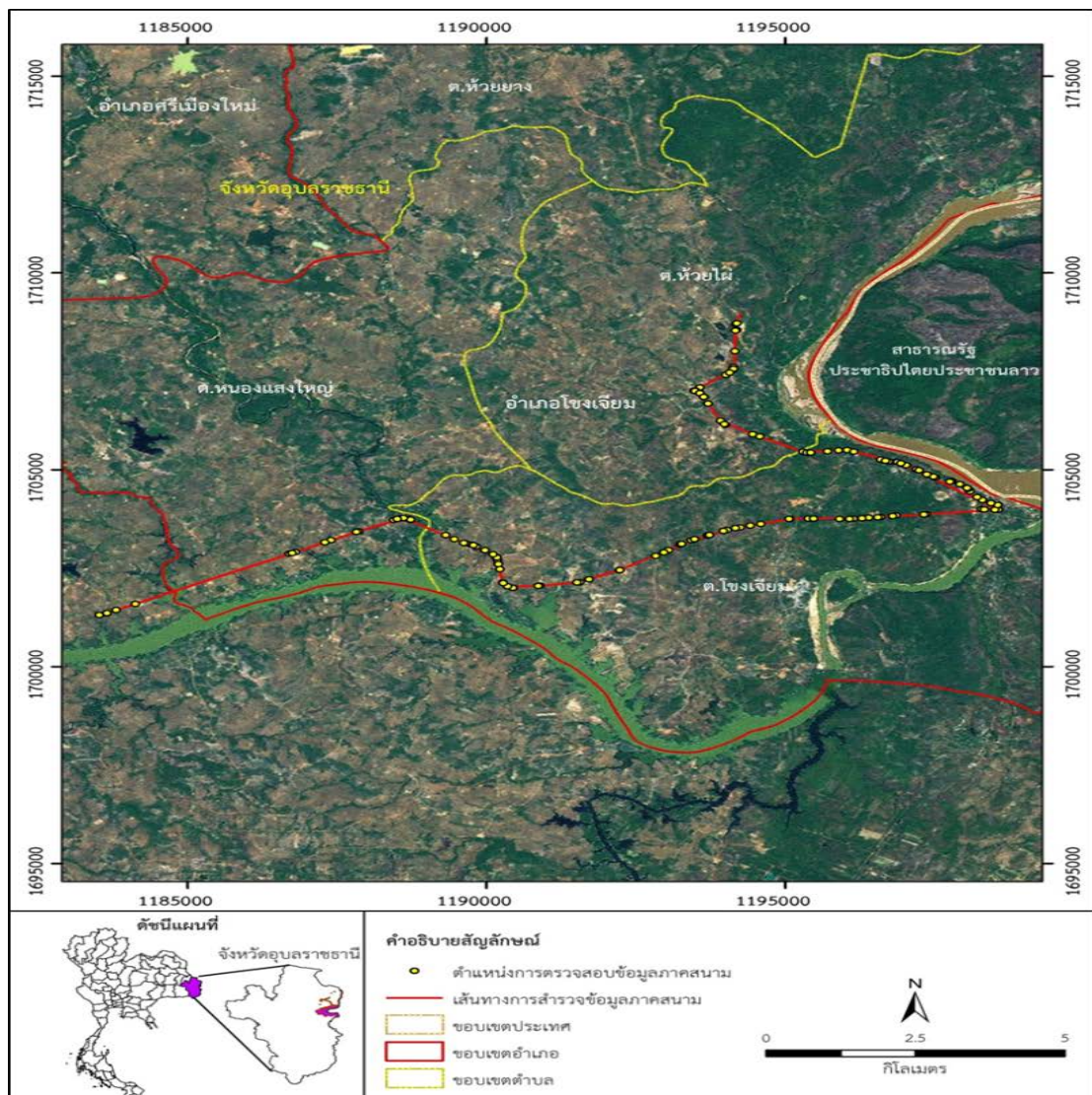
ระดับความสุขของชาวชุมชนอำเภอโขงเจียมในแต่ละเดือน											
ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
										ความสุข	

9. ขั้นตอนการตรวจสอบผลและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลจากปฏิทินกิจกรรมที่บ้านโดยชุมชน (Communities Seasonal calendar) และสรุปเรียบร้อยแล้ว ได้วาดปฏิทินฤดูกาล (Seasonal calendar) สรุป กิจกรรมในแต่ละช่วงของปี ดังภาพที่ 4.4 นำกลับไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง โดย คนในชุมชนอำเภอโขงเจียมด้วยกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Communities meeting) ซึ่งผลปรากฏว่า ผู้ที่เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยในส่วนของข้อมูลจากการทำปฏิทินกิจกรรม

นอกจากปฏิทินฤดูกาลแล้ว ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม ได้ร่วมกันวาดแผนที่ซึ่งแสดงให้เห็น ถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้งของชุมชนกับแหล่งประกอบอาชีพประมง เกษตรกรรมและการเก็บของ ป่า ประเภทต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรหลักให้ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม ได้ฟังฟัง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สรุป แผนที่ซึ่งวาดโดยชุมชน แล้วนำไปตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง โดยคนในชุมชน อำเภอโขงเจียม ด้วยกระบวนการประชุมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Communities meeting) ซึ่งผล ปรากฏว่า ผู้ที่เข้าร่วมประชุมเห็นด้วย ในส่วนของข้อมูลแผนที่

คณะผู้ศึกษาได้เดินสำรวจตามแนวเส้นตัดขวาง (Transect walk) ซึ่งได้วาดภาพจำลองแนวเส้นตัดขวางการเดินสำรวจ ดังภาพที่ 4.4 เพื่อให้ชาวชุมชนอำเภอโขงเจียม ตรวจสอบความถูกต้องในการประชุมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน (Communities meeting) ซึ่งผลปรากฏว่า ผู้ที่เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยกับภาพจำลองแนวเส้นตัดขวางการเดินสำรวจที่นำเสนอแต่มีข้อผิดพลาดเกี่ยวกับระยะทาง เนื่องจากการตั้งค่าเครื่อง GPS ซึ่งระยะทางที่แท้จริงเป็นเพียงครึ่งเดียวของระยะทางในภาพวาดจำลองแนวเส้นตัดขวางการเดินสำรวจ

ภาพที่ 4.4 แนวการเดินสำรวจตามแนวเส้นตัดขวาง (Transect walk)

การประชุมกลุ่มย่อยกับชุมชน

หลังจากได้ดำเนินการวิเคราะห์ในทุกประเด็นแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประชุมกลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทวนสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทางคณะผู้วิจัย โดยการสอบถามและชี้แจงในแต่ละหัวข้อการวิจัย เพื่อจะได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งผลที่ได้ก็นำมาปรับปรุงข้อมูลให้มีความถูกต้อง แม่นยำกับชุมชนมากที่สุด

ภาพที่ 4.5 การประชุมกลุ่มย่อยของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ภาพที่ 4.6 การให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก